

תקציר פעילות האגודה לזכויות האזרח בישראל

ינואר – מאי 2018

האגודה לזכויות האזרח בישראל, שנוסדה בשנת 1972, היא ארגון זכויות האדם הוותיק והגדול בישראל, והיחיד שעוסק בכל קשת הזכויות והחירויות בישראל ובשטחים הכבושים שתחת שליטתה. האגודה היא גוף עצמאי ובלתי-מפלגתי. היא פועלת להגנה על זכויות האדם ולקידומן באמצעות פעילות משפטית, חינוכית וציבורית ענפה. בדמוקרטיה נטולת חוקה ובתוך חברה מגוונת ומקוטבת, האגודה מבצעת תפקיד חיוני של קידום זכויות אדם אוניברסליות והגנה על זכויותיהם של כל איש ואישה ללא הבדל גזע, מגדר, מוצא, לאום, דת, השתייכות פוליטית, נטיה מינית או רקע חברתי-כלכלי.

פעילות משפטית

המחלקה המשפטית באגודה לזכויות האזרח כוללת 6 יחידות, ועוסקת בכל קשת נושאי זכויות האדם והאזרח בישראל. **היחידה לזכויות אזרחיות ופוליטיות** עוסקת במכלול רחב של זכויות וחירויות אזרחיות, ובהן חופש הביטוי, חופש המחאה וההתארגנות, הזכות לפרטיות, זכויות בהליך הפלילי, הזכות לייצוג פוליטי ועוד. **היחידה לזכויות המיעוט הערבי** נאבקת בחוקים, במדיניות ובנהלים מפלים אשר חלים על אזרחי ישראל הערבים, ומקדמת שוויון זכויות לאזרחי ישראל הערבים, לרבות שוויון בהקצאת משאבים ציבוריים, בנגישות לשרותים ציבוריים ובייצוג ברמה הארצית והעירונית. **היחידה להגירה ומעמד** עוסקת בזכויות פליטים, מבקשי מקלט ומהגרי עבודה, ובמגוון רחב של נושאים אחרים הנוגעים למדיניות ההגירה ולרשות האוכלוסין. **היחידה לזכויות חברתיות וכלכליות** פועלת לקידום ולשמירה על זכויות חברתיות, ובהן הזכות לקיום בכבוד, לדיר, למים, לבריאות, לחינוך ולשירותי רווחה. **היחידה לזכויות האדם בשטחים הכבושים** מטפלת במגוון רחב של הפרות זכויות בידי הרשויות הישראליות בשטחי הגדה המערבית ובירושלים המזרחית. **הקו החם לפניות הציבור** מספק מענה ישיר לאזרחים/ות ולתושבים/ות שפונים אלינו כשנפגעו מהפרה של זכויותיהם.

❖ זכויות המיעוט הערבי בישראל

◆ הזכות לשוויון

בחודש מרץ **פנינו** אל שר התחבורה, מנכ"ל השב"כ ומנכ"ל אל-על, לאחר כמה חודשים של איסוף עדויות וגביית תצהירים מנוסעים ערבים שקיבלו **יחס מפלה או משפיל בבדיקות טרם טיסה** עם חברות תעופה ישראליות בשדות תעופה בחו"ל. טענו כי השימוש בקריטריון הגזע או הלאום בביצוע הבדיקות הביטחוניות הוא פסול, מבוסס על תפיסה גזענית ומשדר מסר של דחייה והזרה כלפי הציבור הערבי. דרשנו לבצע בדיקה אחידה ושוויונית כלפי כל הנוסעים, ללא הבדל דת, גזע או לאום. בעקבות תלונות שקיבלנו פנינו בדרישה דומה למנכ"ל רכבת ישראל ולהנהלת התחנה המרכזית בבאר שבע.

- בעקבות **פנייתנו** למנכ"ל רשות שדות התעופה, חודדו הנהלים בנתב"ג והובהר לסדרני המוניות כי אין לעכב נהגי מוניות ערבים בשל דרישות גזעניות של נוסעים, שמסרבים לנסוע עם נהג ערבי.
- **פנינו** לבית החולים איכילוב ולקניון בית שמש בתלונות על אפליית אזרחים ערבים בבדיוק הביטחוני בכניסה. בית החולים איכילוב השיב כי בעקבות פנייתנו חודדו בקרב המאבטחים נהלי

הבידוק, שעל פיהם הבדיקה צריכה להיעשות על פי סימנים מחשידים, ולא על פי מאפיינים אתניים; הנהלת הקניון בדקה את התלונה, השעתה את המאבטח והתנצלה.

- אנו פועלים בכנסת ובמישור הציבורי נגד הצעת "[חוק הלאום](#)", המבקשת לתת העדפה לסממנים היהודיים של המדינה על פני אלו הדמוקרטיים, ועלולה לפגוע במיוחד בזכויות המיעוט הערבי.
- בג"ץ דחה את [העתירה](#) שהגשנו, יחד עם עדאלה ועם חבר הכנסת יוסף ג'בארין, נגד "[חוק ההדחה](#)", שצפוי לפגוע במיוחד בחברי הכנסת הערבים.
- [פנינו](#) ליועץ המשפטי לממשלה בעקבות חשד לאפליית ערבים בשיווק קרקעות לבנייה בכפר ורדים. במקרה אחר, זוג אזרחים ערבים קיבלו פיצוי כספי נאה בפשרה בעקבות תביעה נזיקית על אפליה בדיור, שנחשפה באמצעות האגודה.
- פנינו לעיריית באר שבע ולמשרד הפנים בדרישה להקים בית קברות מוסלמי בבאר שבע, שיאפשר לתושבים הערבים המוסלמים בעיר להיקבר בהתאם לדתם.
- אנו ממשיכים לקדם את הנגשת לשכות הוצאה לפועל בשפה הערבית, יחד עם הקליניקה לזכויות המיעוט הערבי באוניברסיטת חיפה.
- אנו ממשיכים לפעול למען הקצאה שוויונית במשאבי הספרייה העירונית בבאר שבע, כולל רכישת ספרים בערבית והנגשת המתקנים והפעילויות עבור התושבים הערבים.
- בהמשך לעתירתנו השנייה בדרישה להקמת בית ספר ערבי בנצרת עילית, אנו שותפים בצוות מקצועי המשותף לעותרים, לעיריית נצרת עילית ולמשרד החינוך. הצוות בוחן לעומק, לראשונה, את צורכי האוכלוסייה הערבית בנצרת עילית בתחום החינוך.
- [פנינו](#) לוועדת הפנים והגנת הסביבה בעניין יישום "חוק קמיניץ", המחמיר את האכיפה והענישה על עבירות בנייה, ושיש לו השלכות מרחיקות לכת במיוחד על האוכלוסייה הערבית.

◆ זכויות האוכלוסייה הבדווית בנגב

- השקנו, יחד עם עמותת במקום, [מפה אינטראקטיבית](#) בערבית ובעברית המציגה את השפעת המדיניות התכנונית של הממשלה על הכפרים הלא מוכרים בנגב.
- אנו ממשיכים ללוות את תושבי הכפרים הלא מוכרים, ובמיוחד את תושבי ואדי אלנעם, הר הנגב ואום מתנאן, במאבקם להכרה ובהליכי התכנון, ובין היתר בפגישות שיתוף הציבור מול מוסדות התכנון ורשות הבדואים.
- פנינו לוועדת הכלכלה ודרשנו כי תפעל לקידום התחבורה הציבורית בכפרים הלא מוכרים בנגב, ולביטול אפליית התושבים בתחום זה.

❖ זכויות חברתיות וכלכליות

◆ הזכות לבריאות

בנובמבר 2017 הכריזו שר האוצר ושר הבריאות על תוכנית לאומית בנושא הסיעוד, שנותנת מענה חלקי אך משמעותי לטענות שהעלינו במסגרת [הקמפיין](#) המתמשך שלנו לרפורמה במערך הסיעוד. במרץ 2018 אישרה הכנסת תיקונים לחוק הביטוח הלאומי ולחוק התקציב המעגנים את התוכנית, ובבסיסם העלאת שעות הסיעוד בקהילה, שיפור שירותי הסיעוד בקהילה וביטול חובת ההשתתפות של ילדי הזקן במימון האשפוז הסיעודי. השתתפנו (יחד עם ארגון "כן לזקן") בדיונים האינטנסיביים בכנסת וכתבנו ניירות עמדה, והצלחנו להשיג כמה הישגים חשובים וגם למנוע כמה דברים בעייתיים שניסו להכניס לחוק. עדכנו את אתר הקמפיין עם [הסבר על מרכיבי התוכנית](#), ואנו ממשיכים לפעול כדי לוודא שמה שהובטח ייושם, וכדי להרחיב את ההישג כך שיענה על כלל דרישותינו.

- המשכנו לנהל את [עתירתנו](#) בנושא אפליית הפריפריה בזמינות ובאיכות של שירותי שיקום. בעקבות העתירה הוקמה ועדה פנימית במשרד הבריאות, שהגישה לאחרונה את המלצותיה למנכ"ל המשרד.

- עוד בעקבות אותה עתירה התחייבה הממשלה להקים **מרכז שיקומי בבית החולים פוריה**, שישרת את תושבי הצפון. [דרשנו](#) שהמדינה תעמיד את התקציב הנדרש, ובין היתר שלא תדרוש מבית החולים להשלים חלק מהתקציב בעצמו ("שיטת המצינג").

◆ זכויות במערכת הרווחה

בעקבות [עתירתנו](#) פרסם משרד הרווחה [נוהל חדש](#) והרבה יותר מאוזן לגבי פעילותן של **ועדות ההחלטה**, הדנות בהשמה חוץ-ביתית של קטינים בסיכון. הנוהל החדש משפר מאוד את ההליך הלקוי שעליו התרענו. במקביל, גם כן כתוצאה מהעתירה, פורסם תזכיר חוק המסדיר לראשונה את פעילות הוועדות, ואנו העברנו למשרד [הערות מפורטות](#) לגביו.

- בעקבות פנייתנו לשרת המשפטים פורסמה טיוטת תזכיר חוק המעגנת את זכותם של הורים וילדים לייצוג משפטי בבתי המשפט לנוער. הגשנו [הערות](#) לטיטוה לקראת הדיון בה בוועדה המשותפת לוועדה לזכויות הילד ולוועדת חוקה.
- פנינו לשר הרווחה יחד עם ארגונים נוספים בדרישה לבטל הוראה המגבילה **קבלת אנשים עם מוגבלות נפש ללשכות רווחה**, ולקבוע איסור כולל על אפלייתם.
- הגשנו הערות לתזכיר חוק בעניין פעולת הוועדות שקובעות את **מקום ההשמה של אנשים עם מוגבלות שכלית-התפתחותית**.
- פנינו לשר הרווחה ולשר החינוך בדרישה לאסור על **הוצאת ילדים ממעונות יום או מצהרונים** בשל חוב של הוריהם.
- פנינו לשר הרווחה בדרישה שימנע את המשך הפרטתם של **מוסדות הכליאה לנוער בסיכון**.

◆ הזכות לקיום בכבוד

בפסק דין דרמטי העוסק ב**קצבת הבטחת הכנסה**, בית הדין הארצי לעבודה אימץ במלואה את [עמדת האגודה](#), שצורפה לדיון במעמד של "ידידת בית המשפט". בית הדין קבע שהמדינה לא הוכיחה שאפשר להתקיים בכבוד אנושי בסיסי מגמלת הבטחת הכנסה, ופסל את נהלי המוסד לביטוח לאומי שמאפשרים לשלול את הגמלה ממי שמקבל סיוע כספי מבני משפחתו או עמותות סעד. משמעות פסק הדין היא כי העניים ביותר במדינת ישראל לא יאבדו את זכאותם לגמלה בשל תמיכה נוספת שהם מקבלים רק כדי שיוכלו לשרוד, ולא יחויבו להחזיר סכומי עתק למוסד לביטוח לאומי. במקביל להתדיינות הגשנו את [הערותינו](#) לתזכיר חוק שעסק באותו נושא.

- אנו ממשיכים לקדם את הצעות החוק שניסחנו ל**ביטול פקודת המסים (גביה)** (הגישה ח"כ מרב מיכאלי) ו**להגנה על חייבים פגיעים בהוצאה לפועל** (מובילה ח"כ קארין אלהרר).
- הגשנו עמדתנו כידידי בית המשפט בערעור שהגיש מקבץ נדבות נגד הרשעתו בעבירה של **קיבוץ נדבות בכותל**. טענו כי התקנה שהופכת קיבוץ נדבות בכותל לעבירה היא לא חוקית, וכי ההחלטה להעמידו לדין בלתי סבירה.

◆ הזכות לדיור

- הגשנו [עתירה מינהלית](#) נגד משרד השיכון ומשרד האוצר בדרישה **לעדכן את קצבאות הסיוע בשכר דירה** בהתאם לשינויים במחירי השכירות במשק.
- הגשנו בקשה להצטרף להליך המתנהל בבית הדין האזורי לעבודה בעניין **מניעה של קצבת הבטחת הכנסה מאדם חסר בית**.
- המשכנו לפעול באינטנסיביות נגד **אפליה בדיור**: בעקבות [עתירתנו](#) הודיעה המדינה כי תבחן מחדש את החלטתה שלא לקנוס חברה שהפלתה לקוח ערבי בפרויקט דיור; תביעה אזרחית שהגשנו על אפליה סמויה במכירת דירות מגורים לערבים הסתיימה בפיצוי בני הזוג הנפגעים; [עטרנו נגד עיריית תל אביב-יפו](#) נגד אפליית אנשים בני 45 ומעלה בהגרלה של דיור בר השגה בעיר.

◆ הזכות לחינוך

- בית המשפט העליון קיבל את עמדתנו ודחה ערעור של הורי בית הספר לטבע, שביקשו לקיים מיונים לילדים (בני 5.5) המבקשים ללמוד בבית הספר.
- השתתפנו בדיון בוועדת החינוך ושלחנו נייר עמדה נגד [הצעת חוק](#) שתאפשר לשר החינוך לחסום את כניסתם לבתי ספר של ארגונים ומרצים שעמדותיהם אינן עולות בקנה אחד עם עמדותיו.
- [פנינו לשר המדע](#) בדרישה שיבטל תנאי שלפיו חניכת תלמידות תיכון בתכנית חונכות במדעים תתבצע רק על ידי סטודנטיות נשים.
- הגשנו, באמצעות הקליניקה למשפט ומדיניות חינוך באוניברסיטת חיפה, עתירה מתוקנת בעניין התשלומים הנגבים מהורים במערכת החינוך הציבורית.

❖ זכויות אזרחיות ופוליטיות

◆ חופש הביטוי והמחאה

[עטרנו](#) לבג"ץ, יחד עם בני נוער מארגון הנוער הגאה "איגי" ואגודת הלהט"ב, נגד דרישות אבטחה מכבידות שהציבה המשטרה למארגני מצעד הגאווה הראשון בכפר סבא. בעקבות העתירה התחייבה המשטרה לשאת בעצמה בעלויות האבטחה, והמצעד התקיים כסדרו.

- בעקבות עתירה מנהלית שהגשנו, קיבל הוועד המקומי במושב גן יאשיה את המלצתו התקיפה של בית המשפט לבטל החלטה האוסרת על קיום פעילות פוליטית במרחב הציבורי.
- במסגרת פרויקט דוקורייטס המשכנו לקיים פגישות והדרכות לפעילות ולקבוצות מחאה, ללוות מארגני הפגנות ולעדכן ולהפיץ זכותונים וחומרי הסברה. כמו כן השקנו מיניסטרט ובמידע שימושי על אמצעים לפיזור הפגנות.
- ייצגנו מפגינות ומארגני הפגנות מול המשטרה והבאנו לביטול דרישות מיותרות שהוצבו כתנאי לאישור ההפגנה.
- פנינו ליועץ המשפטי של המשטרה בדרישה להפסיק את השימוש הבלתי מידתי במכת"זית בהפגנות החרדים.
- עטרנו לבית המשפט לעניינים מינהליים בבאר שבע, לאחר שעיריית באר שבע דרשה מפורום דו קיום בנגב לשוויון אזרחי לפנות את המקלט העירוני שבו הוא פועל, בשל התנגדותם לתוכנם של כמה אירועים שנערכו במקלט. בית המשפט לא קיבל את עמדתנו שהתנהלות העירייה פוגעת שלא כדין בחופש הביטוי, ודחה את העתירה.
- מחינו בחריפות על ההתנכלות והאלימות של כוחות הבטחון כלפי מפגינים ערבים בחיפה, ובפרט על הפגיעה בג'עפר פרח, מנכ"ל ארגון מוסוואה, שרגלו נשברה. הצטרפנו לפניית ארגונים ליועץ המשפטי לממשלה, ולמודעה שפורסמה בעיתון "הארץ".
- פנינו למשרד החינוך בעקבות צעדים שננקטו נגד מנהל בית ספר בשל דיון שקיימו תלמידיו בהשתתפות נציג של הקרן החדשה לישראל.
- בדיון בעתירתנו בעניין מגבלות שמטילה המשטרה על סיקור עיתונאי בירושלים המזרחית, הורה בג"ץ למדינה לגבש נוהל בנושא תוך הדברות עם ארגוני העיתונאים ועם האגודה.
- בדיון שהתקיים בהליך שהגשנו נגד אוניברסיטת תל אביב, שדרשה מתא סטודנטים של מרצ לשאת בעלויות האבטחה של מפגש עם "שוברים שתיקה", בית המשפט ביקר את עמדת האוניברסיטה והציע לה לנסות למצוא פתרון אחר.
- פעלנו נגד יוזמות חקיקה וצעדים שלטוניים להגברת הפיקוח והצנזורה על האינטרנט, ובהם: הסדרים להסרת תכנים מהאינטרנט; והצעת חוק שמעניקה לתאגידים בעלי זכויות היוצרים כוחות מרחיקי לכת הפוגעים בחופש הביטוי ובזכות הפרטיות של הגולשים.

◆ זכויות בהליך הפלילי

במרץ 2018 תמה התקופה שהקצה בג"ץ למדינה בעקבות [עתירתנו](#) להקצות לכל אסיר ועצור שטח מחיה של 3 מ"ר (שלב ראשון לקראת הרחבת שטח המחיה ל-4 מ"ר, לא כולל השירותים והמקלחת). בסמוך למועד זה ולאחר שלא ננקטו כל אמצעים למימוש פסק הדין, ביקשה המדינה מבית המשפט ארכה של 10 שנים כדי ליישמו. לאחר שהגבנו בחריפות על בקשה זו ובעקבות ביקורת נוקבת מצד בית המשפט בדיון שהתקיים במרץ 2018, הודיעה המדינה כי תוכל לעמוד ביעד הראשון של פסק הדין (3 מ"ר) בתוך כשנה באמצעות הרחבת מנגנון השחרור המנהלי של אסירים ובינוי אגפים נוספים. התוכנית שהציגה המדינה כוללת גם העברה של 600 אסירים ביטחוניים לאגפי אוהלים במתקן הכליאה קציעות שבנגב. התנגדנו לפתרון זה, שמשקף הרעה משמעותית בתנאי המחיה של האסירים, ופגיעה בזכויותם לשוויון ולכבוד. כמו כן ביקשה המדינה להחריג מתחולת פסק הדין את עצורי השב"כ, והציגה בפני השופטים חומר חסוי בעניין זה.

- בעקבות [עתירתנו](#) לבג"ץ בדרישה שמח"ש יקטלגו את נתוני התלונות על **אלימות שוטרים** לפי סוג האמצעי שהופעל (אקדח טייזר, אלות, גז מדמיע וכו'), הודיעה המדינה כי מח"ש מוכנה לאסוף את הנתונים – בתחילה באופן ידני ובהמשך באופן ממוחשב – וביקשה למחוק את העתירה. התנגדנו למחיקת העתירה, ודרשנו שהנתונים ייאספו באופן ממוחשב ומדויק.
- הגשנו הערות והשתתפנו בדיונים בכנסת בעניין **סמכויות נרחבות מדי של רשויות אכיפת החוק**; הצעת "[חוק החיפוש](#)", שמעגנת סמכויות חיפוש חדשות ומרחיקות לכת של המשטרה; סעיף שביקש להרחיב את סמכויות האכיפה הנתונות לשוטרים ולפקחים [לצורך איתור שוהים בלתי חוקיים](#). ועורר חשש לאכיפה מפלה על יסוד אפיון גזעי (פרופיילינג) (ועדת הפנים החליטה שלא לאשר את הסעיף); וסעיף ב"חוק המישוש" שהתיר לבצע חיפוש ללא חשד במקומות שהוכרזו על ידי המשטרה, ושפתח פתח לפרופיילינג (ועדת החוקה החליטה שלא להאריך את תוקף הסעיף [מהטעמים שהצגנו](#)).
- המשכנו לנהל את [עתירתנו](#) נגד ביטול **ביקורי משפחות אצל אסירים בשבתות**.

◆ חופש המידע

- פנינו למשטרה, לשב"ס ולמח"ש בדרישה **לפרסם את כלל הנהלים** שלפיהם הם פועלים. בעקבות פנייתנו הוספו באתר שב"ס כ-100 נהלים שלא פורסמו לפני כן; מהמשטרה נמסר שדרוש להם זמן נוסף לעדכון ותיקוף הנהלים בטרם יועלו לאתר; וממח"ש נענינו שעובדים על נהלים חדשים ואלה יועלו לאתר.
- פנינו לארכיון המדינה ולראש השב"כ בדרישה **להתחיל ולחשוף חומרים מסויימים** בני 50 שנה ויותר. עוד ביקשנו, בשמו של חוקר, לקבל מידע על פעילות השב"כ במעברות ובעיירות הפיתוח בשנות החמישים והשישים. הדרישה הראשונה לא זכתה להתייחסות, והשנייה נענתה בסירוב "מטעמי ביטחון". אנו מתכוונים להגיש עתירה בנושא.

◆ הזכות לפרטיות

- התנגדנו להצעת חוק המבקשת להרחיב את השימוש שנעשה בבתי הכלא **במערכת טלפונים המבוססת על זיהוי קולי**, ולהעמיק את הפגיעה בפרטיותם של אסירים ועצירים.
- הגשנו [הערות](#) להצעת חוק בעניין **איכון אוטומטי של פונים למוקד חירום ושמירת פרטיהם במאגר מידע**, והדגשנו שיש להבטיח, לצד יעילות פעולתו של מוקד החירום, גם את הזכות לפרטיות.
- אנו משתתפים באופן שוטף בשלושה פורומים של משרד המשפטים: המועצה הציבורית להגנת הפרטיות; פורום שקיפות ביחידה הממשלתית לחופש מידע; וועדה ציבורית בנושא פרסום דיגיטלי של פסקי דין. כמו כן אנו משתתפים בפורום מומחים של המכון הישראלי לדמוקרטיה לגיבוש תיקון לחוק הגנת הפרטיות.

◆ הזכות לשוויון ומאבק בגזענות

- [עתירת ארגונים](#) בהובלת המרכז לפלורליזם, שהאגודה הייתה שותפה לה, נמחקה בהסכמת העותרים, לאחר שהמדינה הודיעה לבג"ץ על כוונתה להעמיד לדין את **בנצי גופשטיין ופעילים נוספים בארגון להב"ה**.
- בדיון ב**עתירתנו** בדרישה מצה"ל להפסיק לשדל חיילים לא יהודים להתגייר ולא לצמצם להשתתף בכנסים בנושא, הציע בית המשפט לצבא לשקול מתווה חלופי.
- **פנינו לאיגוד הכדורסל** בשם ארגונים הפועלים נגד הדרת נשים. ביקשנו שהאיגוד יבטל את ההוראות המפלות בנות בתקנון שלו, שימנע מהדרת בנות, ושיפעל לשילובן ככל האפשר בכלל המשחקים.
- **הצטרפנו** כ"דיד בית המשפט" לדיון בבית הדין הארצי לעבודה, בעניין פעולות אכיפה שנוקטים מפקחי רשות ההגירה נגד עובדות זרות על בסיס **פרופיילינג גזעי**.

❖ תחום הגירה ומעמד

בינואר 2018 החלה ישראל ליישם את תוכניתה לגרש מבקשי מקלט מישראל לרואנדה בכפייה וללא הסכמתם. המדינה דרשה ממבקשי המקלט לצאת, שאחרת יעצרו, ועצרה כמה מאות. השתתפנו במחאה הציבורית נגד הגירוש, [קראנו להשתתף בהפגנות ותמכנו בהן](#), ובחודש מרץ אף הגשנו [עתירה לבג"ץ](#) עם ארגונים עמיתים. בראשית חודש אפריל הודו ראש הממשלה ושר הפנים כי ההסכם עם רואנדה קרס, ובהמשך הודיעו שאין הסכם גם אוגנדה. כל הכלואים שוחררו. ראש הממשלה הודיע על הסכם עם נציבות האו"ם לפליטים, לפיו מחצית ממבקשי המקלט יועברו למדינות מערביות ומחציתם ייקלטו בישראל, ובתוך פחות מיממה חזר בו וביטל את ההסכם. הגבנו [ברשתות החברתיות ובניוזלטר](#) ופרסמנו מאמרים ב-[ynet](#) וב"[הארץ](#)".

- המשכנו לנהל את עתירותינו בדרישה להעניק [סיוע משפטי](#) לאזרחים זרים השוהים בישראל, בדרישה [לבטל תקנה](#) המונעת ממהגרי עבודה, ממבקשי מקלט ומפולסטינים **גישה לבית הדין לעבודה**, ובדרישה לבטל את "[קרו הפיקדון](#)", שמטרתה לעודד את מבקשי המקלט לעזוב את הארץ על ידי פגיעה בהכנסתם. כמו כן המשכנו בניהול ההליכים המשפטיים שבהם החל ארגון "קו לעובד" בעניין הבאת מהגרי עבודה באמצעות **הסכמים בילטרליים**.
- [ביקשנו](#) להצטרף כ"דידי בית המשפט", יחד עם הוועד למלחמה באיידס, לערר בעניינם של אזרחי ישראלי ואשתו האוקראינית, שרשות האוכלוסין וההגירה סירבה להסדיר את מעמדה בטענה שלא דיווחה למשרד הפנים על מצבה הבריאותי – נשאת HIV וצהבת C. בעקבות הדיון הורה בית הדין לרשות להעניק לעוררת רישיון עבודה ושהייה ולבחון שוב את הנושא.
- אנו מוסיפים ללוות בהליכים להסדרת מעמד בישראל אם לקטין ישראלי, בעל צרכים מיוחדים, שהיתה בת זוג של אזרח ישראלי וחוותה התעמרות; ובן של תושבת ארעית שנולד בישראל ומשרד הפנים מסרב להקנות לו תושבות ארעית. בעקבות ערר שהגשנו לרשות האוכלוסין וההגירה, מעמדה של בת זוג ידועה בציבור של אזרח ישראלי שודרג מרישיון עבודה לרישיון ישיבה ארעי.
- [הגשנו](#) הסתייגויות, בשיתוף עדאלה והמוקד להגנת הפרט, להצעת חוק המאפשרת **ביטול תושבות בשל הפרת אמונים**. טענו כי אין לאפשר לשר לבטל את תושבות הקבע של אדם בהחלטה מינהלית, בהתעלם ממשך ישיבתו בארץ ומנסיבות קבלת תושבות הקבע. החוק עבר בחודש מרץ 2018.
- אנו [מייצגים](#) בשיתוף עדאלה את עלאא זיוד, אזרח ישראלי שהורשע במעורבות בפיגוע, בהליך שהגיש נגדו שר הפנים **לביטול אזרחותו**. עמדתנו היא שהמשפט הפלילי, ולא ביטול אזרחות, הוא הדרך להתמודד עם עבירות חמורות; ושביטול האזרחות מפלה לרעה אזרחים ערבים, מבוסס על שיקולים זרים ואינו מידתי.
- אנו ממשיכים ללוות מספר אנשים **מחוסרי אזרחות** בהליכים להסדרת מעמדם בישראל.

מאז יום שישי, 30.3.2018, ועד סוף מאי נהרגו מעל 110 פלסטינים וכ-13,000 נפצעו **בהפגנות ההמוניות שליד גבול רצועת עזה**. ב-15.4.2018 [עתרנו](#) לבג"ץ, יחד עם ארגונים עמיתים, נגד **הוראות הפתיחה באש** שניתנו לחיילים. ההוראות מאפשרות ירי קטלני באש חיה לעבר מפגינים שאינם מסכנים חיי אדם, משום שהם מסווגים כ"מסיתים מרכזיים" או "מפירי סדר מרכזיים", או בשל קרבתם לגדר הגבול מהצד העזתי. טענו כי הוראות אלה מנוגדות לדין הבינלאומי ואף לקוד האתי של הצבא.

ב-24.5.2018 דחה בית המשפט את העתירה. את פסק הדין המרכזי כתב המשנה לנשיאה, השופט חנן מלצר, שקיבל את עמדת המדינה במלואה. לעומתו, הנשיאה חיות עמדה על הבעייתיות שבהוראות המתירות ירי כלפי מי שמוגדר כמסית מרכזי או כמפר סדר מרכזי, אך סברה שיש לבחון את השימוש באש חיה בדיעבד, במסגרת תחקירים מבצעיים ואחרים הנוגעים למקרים קונקרטיים.

- [עתרנו](#) לבג"ץ נגד **סגירת גרם מדרגות בחברון לתנועת פלסטינים**, בשעה שישראלים זרים יכולים לעבור בו ללא הגבלה. טענו שהגבלת התנועה במדרגות נעשית ללא צו ולכן בחוסר סמכות, שהיא אינה סבירה, ושהיא מפרה את חובתנו של המפקד הצבאי על פי המשפט הבינלאומי לכבד את זכויות האדם של התושבים הפלסטינים ולהגן עליהן.
- [עתרנו](#) לבג"ץ נגד רשות האוכלוסין וההגירה, המאפשרת לתושבות ותושבי ירושלים המזרחית לקבל שירותים אך ורק **בלשכה היחידה והעמוסה** שבוואדי ג'וז, בעוד כלל אזרחי ישראל רשאים לקבל שירותים בכל לשכה שהיא של הרשות.
- עקבנו מקרוב אחר **יוזמות חקיקה** הנוגעות להתנחלויות ולגדה המערבית, שמנסות לקדם את סיפוח השטחים. השתתפנו בדיונים בכנסת [והפצנו](#) את [עמדותינו](#) בקרב הרשויות ובתקשורת.
- לקראת יום ירושלים הפצנו [בפייסבוק](#) [ובניוזלטר](#) סרטון ובו נתונים על **מצב התושבים בירושלים המזרחית**.

❖ **פניות הציבור**

מוקד פניות הציבור מורכב כיום מתשעה מתנדבים ומתנדבות, ועובד בליווי צמוד של מנהלת פניות הציבור ובסיוע המתמחים באגודה. בתקופת הדיווח התקבלו במוקד כ-1,500 פניות. מענה לפונים ניתן בעברית, אנגלית, ערבית ורוסית. המענה כולל מידע על מיצוי זכויות והתמודדות עם הפרתן, הפניה לארגונים עמיתים ולאגף לסיוע משפטי של משרד המשפטים, כתיבת דפי מידע, שליחת בקשות חופש מידע והתכתבות אנשי המוקד עם הרשויות המפרות. להלן מספר דוגמאות לעניינים שטופלו במסגרת פניות הציבור בתקופת הדיווח:

- **זכויות דיירים בדיור הציבורי**: בעקבות פניותינו אושרו תיקונים ושיפוצים בדירות עמידר למספר דיירים החיים בעוני ובדירות במצב מחפיר. אנו פועלים, יחד עם הקליניקה לזכויות קשישים וניצולי שואה באוניברסיטת תל אביב, לתיקון נהלים לא חוקיים של החברה. כמו כן פעלנו בהצלחה יחד עם פורום הדיור הציבורי להאריך את תקופת רכש הדירות לדיירי הדיור הציבורי, ואנו מלווים דיירים שנתקלים בבעיות מול החברות המשכנות בהליך רכישת הדירה.
- הענקנו סיוע משפטי בתחומים של מיצוי זכויות, חובות ואפליה **לצעירים וצעירות טרנסג'נדרים** השוהים בהוסטל.
- ליוונו מספר מקרים של **גזענות כלפי אזרחים ערבים** על מנת לדאוג לטיפול ראוי מצד הרשויות.
- פנינו למשטרה לאחר תלונות של נשים דתיות על **הטרדה מינית ואלימות מצד שוטרים** בהילולה בהר מירון בשנתיים האחרונות. בעקבות הפנייה נמסר לנו שבעזרת הנשים ישמרו על הסדר בעיקר שוטרות.
- אנו מטפלים באופן שוטף במקרים של **ניתוקי חשמל בשל חוב** לאנשים החיים בעוני.

- פנינו לרשות הטבע והגנים בתלונה על **יחס מזלזל והומופובי** מצד עובד הרשות כלפי זוג לסביות. רשות הטבע והגנים התנצלה בפני הזוג ואף נפגשה עם מנהל מרכז ניר כץ למאבק בהומופוביה לשיתופי פעולה ולמידה.

חינוך לזכויות אדם

❖ הכשרות, סדנאות, כנסים וימי עיון

נושא **החינוך נגד גזענות** הוא חלק מרכזי מהעבודה השוטפת שלנו במכללות להכשרת מורים ועם מורות ומורים לאזרחות. לציון **היום הבינלאומי נגד גזענות**, החל ב-21.3, פיתחנו והפצנו ערכה חינוכית **בעברית ובערבית** בנושא גזענות ברשת, ויצאנו בקריאה **בפייסבוק** בנושא; קיימנו סדנא לכ-35 מורים ומורות בחיפה; העברנו סדנאות בנושא "ההפרדה בישראל: רב תרבותיות או גזענות" במסגרת כנס בתל חי ולקבוצת פעילים של שתי"ל בירושלים; קיימנו כנס במכללת אלקאסמי; השתתפנו בכנס בסמינר הקיבוצים, שהוקדש להפרדה גזענית בחינוך; ופרסמנו **בידיעות אחרונות** **ובניוזלטר** מאמר בנושא הקשר בין מתמטיקה לגזענות.

- בעקבות השינויים בלימודי האזרחות בישראל בשנים האחרונות, שפגעו מאוד בחברה הערבית, שמנו דגש על העבודה בקרב **מורים לאזרחות בחינוך הערבי**. בתקופת הדיווח העברנו שתי השתלמויות של כ-30 שעות לכ-35 מורים ומורות מבתי ספר בסחנין ובבאקה אלגרביה; המשכנו ללוות, ליעץ ולסייע לפורום מורי האזרחות הערבים; פיתחנו חומרים חינוכיים בנושאים אקטואליים הרלוונטיים למקצוע האזרחות; וארגנו סיור לנגב, שבו השתתפו כ-30 מורות ומורים כדי ללמוד על הבעיות הייחודיות של האוכלוסייה הערבית בנגב.
- אנו מקיימים **פעילות ענפה במכללות ובחוגים להכשרת מורים**: באוניברסיטת חיפה, באוניברסיטת תל אביב, במכללת בית ברל, במכללת אלקאסמי, במכללת קיי, במכללת אפרתה בירושלים, בסמינר הקיבוצים, במכללת לוינסקי ובמכללת תל-חי. הפעילות בתקופת הדיווח כללה, בין היתר: קורס חובה באוניברסיטת חיפה בנושא חינוך נגד גזענות, שבו השתתפו מעל 100 סטודנטים; יום עיון בסמינר הקיבוצים בהשתתפות כ-200 מרצים/ות וסטודנטים/ות; סדנאות לסטודנטיות ולסטודנטים לחינוך במכללות שונות; ליווי בהכנת תוכן ובארגון כנס בנושא זכויות הילד במכללת קיי; ארגון שולחן עגול בנושא הכשרת מורים לחינוך לדמוקרטיה ונגד גזענות; ארגון שני שולחנות עגולים במכללת אלקאסמי בנושא חינוך לדמוקרטיה ומעורבות חברתית בחברה הערבית.
- קיימנו, יחד עם הצלב האדום, הכשרה בנושא **המשפט ההומניטרי הבינלאומי וישראל**, שבה השתתפו כ-30 משפטניות ומשפטנים.
- קיימנו השתלמות בית ספרית של כ-30 שעות בנושא הכיתה כמקרוקסמוס בבית הספר החקלאי ראמה ובבית הספר הפתוח בקיבוץ עמיר.

❖ תכנים פדגוגיים

"**הסדנא**" – **אתר מחלקת החינוך בעברית ובערבית**, כולל מאגר של חומרים רבים בנושא חינוך לדמוקרטיה ולזכויות אדם וחינוך נגד גזענות. האתר מתעדכן באופן שוטף במערכי שיעור, בפוסטים על נושאים שעל סדר היום הציבורי, ברעיונות למורות ולמורים בנושא חינוך לזכויות אדם, ובמידע על פרויקטים של המחלקה ועל כנסים ואירועים שהאגודה שותפה להם. כמו כן אנו מפיצים ניוזלטרים בעברית ובערבית לאלפי נשות ואנשי חינוך. בתקופת הדיווח גלשו 1,415 צופים ייחודיים בחודש בממוצע באתר הסדנא בעברית, ו-4,182 באתר בערבית. בימים אלה נשלמת התאמת אתרי החינוך בשתי השפות לגלישה בטלפונים ניידים.

❖ קידום מדיניות

אנו פועלים מול קובעי מדיניות בכירים במשרד החינוך ובמכללות להכשרת מורים, במטרה לקיים דיאלוג סביב החינוך לערכי דמוקרטיה וזכויות אדם ולמאבק בגזענות. בין היתר קיימנו ישיבה בנושא הכשרת מורים לחינוך נגד גזענות עם היחידה הממשלתית במשרד המשפטים לטיפול בגזענות. בעקבות הישיבה התבקשנו לגבש תכנית ולהגיש הצעת מחיר להכשרה כזו; ונפגשנו עם בכיר במזכירות הפדגוגית בעניין חינוך לדמוקרטיה דרך מקצועות לימוד שונים, ומתמטיקה בפרט. השתתפנו בוועדת ההיגוי של תכנית הנשיא – תקווה ישראלית למתווה להכשרת מורים.

פעילות ציבורית

הצוות הציבורי של האגודה פועל להעלות מודעות ציבורית לגבי נושאים חשובים הנוגעים לזכויות אדם בישראל ובשטחים הכבושים שבשליטתה ולספק מידע חשוב לציבור בישראל ומחוצה לה. זאת באמצעות מגוון כלים ובהם קידום מדיניות מול הכנסת, הממשלה ורשויות נוספות, עבודה מול התקשורת הממוסדת ובמדיה חברתית, וארגון פעילות ציבורית וקמפיינים.

❖ קידום מדיניות

האגודה משקיעה מאמצים רבים למאבק ביוזמות חקיקה המאיימות לצמצם את המרחב הדמוקרטי בישראל. בתקופת הדיווח פעלנו באינטנסיביות נגד "פסקת ההתגברות", כולל כתיבת נייר עמדה, קמפיין ברשתות החברתיות, פרסום מאמר דעה ועבודת לובי. הגשנו ניירות עמדה, קיימנו פגישות והשתתפנו בישיבות בניסיון לבלום יוזמות שונות, ובהן: הצעת "חוק הלאום"; מתן העדפה למשפט העברי במערכת המשפט הישראלית; הצעת חוק המבקשת לאסור על ארגונים מסיימים להיכנס לבתי הספר; הצעת חוק המבקשת לבטל את הפטור ממס לארגונים; והגבלת נסיעות של חברי כנסת לחו"ל בהתאם לזהותו של הגורם המזמין. במרץ פרסמנו מסמך מעודכן המרכז את הצעות החוק ואת היוזמות האנטי-דמוקרטיות.

פעילות קידום המדיניות של האגודה כוללת פגישות עבודה שוטפות עם חברות וחברי כנסת ועם שרים ופקידי ממשל בכירים, הגשת ניירות עמדה בנושאים שונים בהם עוסקת האגודה והשתתפות במגוון דיונים בוועדות הכנסת. נוסף על המאבק ביוזמות אנטי-דמוקרטיות פעלנו מול קובעי המדיניות במגוון רחב של נושאים שבתחום פעילותנו, ובהם: תיירות מרפא; פערים בשירותי בריאות בין המרכז לפרפריה; יישום דוח פלמור למאבק בגזענות; יישום פסק הדין בעניין הצפיפות בבתי הסוהר; הבטחת הכנסה; סמכויות חיפוש של המשטרה; היום למאבק בעוני; הזכות לחשמל ולמים והזכות לדירור של פלסטינים בשטחים בכבושים; זכויות חייבים חסרי אמצעים; אשפוז סיעודי; סמכויות בתי הדין הרבניים; הסרת תוכן באינטרנט; מעצרים מנהליים; פיטורי עובדות בהריון; סמכויות פקחים; פתיחת ארכיונים של המדינה; קרן לצמצום פערים בין רשויות מקומיות; ביטול תושבות; ייצוג להורים ולילדים בבתי המשפט לנוער.

כמו כן הגשנו ניירות עמדה והשתתפנו בכנסים, פגישות ודיונים במסגרת חברותנו במגוון קואליציות ופורומים, ובהם: הקואליציה להעסקה ישירה, פורום זכויות עובדים, פורום בריאות, יוזמת "האקדח על שולחן המטבח", קואליציה של ארגוני נשים נגד הדרת נשים, תכנית גוונים ישראלית.

❖ תקשורת

בחודשי הדיווח זכתה האגודה למאות אזכורים מגוונים בתקשורת בעברית ובערבית, ובכלל זה דיווחים חדשותיים על פעילות האגודה ותגובותינו על נושאים שעל סדר היום הציבורי. חברות וחברי צוות האגודה התראיינו תכופות לכלי התקשורת המובילים ופרסמו מאמרי דעה. בתגובה לדגש ששמה

המחלקה הציבורית בשנת 2017 על תרגום חומרים לערבית ועל יצירת קשרים עם כלי התקשורת המרכזיים בחברה הערבית, מורגשת התעניינות רבה יותר מצד התקשורת בתכנים שהאגודה מפרסמת בערבית, ואנו מקבלים פניות רבות יותר מהתקשורת הערבית.

בין נושאי הדברור המרכזיים **בערבית**: חופש הביטוי; עתירתנו נגד עיריית באר שבע בעניין פינוי פורום דו קיום בנגב ממקלט עירוני; שוברים שתיקה. בין נושאי הדברור המרכזיים **בערבית**: עתירתנו נגד מניעת כניסה של עיתונאים לעיר העתיקה; פנייתנו לשר התחבורה ולמנכ"ל אל על בנושא בידוק ביטחוני מפלה לנוסעים ערבים (פרופילינג); עתירתנו נגד סגירת מדרגות שלא כחוק בחברון; עתירתנו בדרישה לאפשר לתושבי ירושלים המזרחית לקבל שירותים בכל לשכות רשות האוכלוסין.

❖ אינטרנט ומדיה חברתית

בחודשי הדיווח המשכנו להיות פעילים מאד ברשתות החברתיות ובפלטפורמות אינטרנטיות שונות. כתוצאה מהפעילות האינטנסיבית נמשכה העלייה במספר האוהדים שלנו בפייסבוק ובאינטראקציה שמקבלים התכנים שלנו. דף הפייסבוק של האגודה **בערבית** עלה מכ-75,000 לייקים לכ-81,000. בין הנושאים שזכו לחשיפה גבוהה (עשרות אלפי חשיפות, אלפי לייקים ומאות שיתופים ותגובות) בתקופת הדיווח: [פסקת ההתגברות](#), [ירי על מפגינים ליד הגדר בעזה](#), [הזנחה בדירות עמידר](#), [אפליית תושבי ירושלים מזרחית](#) בשירותי רשות האוכלוסין וההגירה, [גירוש מבקשי המקלט](#), [הרס מתקן מים](#) בדרום הר חברון, [הרפורמה בסיעוד](#), חופש הביטוי [באקדמיה](#) ובאינטרנט. [סרטון](#) שהפקנו נגד פסקת ההתגברות זכה למעל 56,000 צפיות. כמו כן העברנו בשידור חי בפייסבוק אירוע שעסק במאבק בזנות. דף הפייסבוק של האגודה **בערבית** עלה מכ-22,000 לייקים לכ-24,400. נושאים שזכו לחשיפה גבוהה (כ-10,000-30,000 צפיות ומאות לייקים) בתקופת הדיווח: קריאה לשיתוף בחוויות של אפליה בבידוק הביטחוני בשדות התעופה, עתירתנו נגד סגירת מדרגות בחברון בפני פלסטינים, יום האדמה, עתירתנו בדרישה לאפשר לתושבי ירושלים המזרחית לקבל שירותים בכל לשכות רשות האוכלוסין. דף הפייסבוק של האגודה **באנגלית** עלה מכ-12,000 לייקים לכ-15,400.

אתר האגודה בערבית, בערבית ובאנגלית מתעדכן מדי יום במידע שוטף על דיונים בבתי המשפט, עבודת הכנסת ופעילות האגודה. כל הפרסומים של האגודה זמינים באתר, שנתפס בידי רבים כמאגר מידע מוביל בנושא זכויות אדם בישראל. בחודשים ינואר-אפריל 2018 זכה האתר בעברית לממוצע של 22,666 צופים שונים בחודש, האתר בערבית – לממוצע של 3,247 צופים שונים בחודש, והאתר באנגלית – לממוצע של 2,015 צופים שונים בחודש. כמו כן נרשמו בתקופה זו סך של כ-1,580 צפיות במיני-סייטים של האגודה (המובילים: [דוח תמונת מצב 2017](#), [דוח תמונת מצב 2016](#), [אמצעים לפיזור הפגנות](#)).

בטוויטר עומד מספר העוקבים על כ-22,200 בעברית וכ-3,780 באנגלית.

לערוץ היוטיוב של האגודה מועלים סרטונים בקביעות. נכון לסוף מאי 2018 רשומים כ-5,380 אנשים כמנויים לערוץ, וסך הצפיות בכל הסרטונים עומד על 4,428,830.

ניוזלטר האגודה נשלח אחת לשבועיים כל שבוע לכ-13,200 מנויים בעברית (החל מאפריל – לכ-15,000), ולכ-3,200 מנויים באנגלית. **ידיעון הכנסת** נשלח מדי שבוע לכ-3,700 מנויים בעברית ולכ-990 מנויים באנגלית. כמו כן, לרשימת התקשורת הבינלאומית יש כ-680 מנויים.

❖ הרצאות ואירועים

נשות ואנשי צוות האגודה נושאים הרצאות ומשתתפים באופן שוטף בכנסים ובאירועים בנושאי זכויות האדם, משפט וסוגיות אקטואליות. ביום האישה הבינלאומי (8.3.2018) ערכנו את טקס הענקת אות זכויות האדם ע"ש אמיל גרינצוויג לשנת 2017. לאחר הענקת האות לזוכים קיימנו פאנל בנושא המאבק בזנות. שיעור הגאגא ההמוני השנתי למען זכויות האדם בישראל, שנתרם כולו בהתנדבות, התקיים בסוף מאי בהאנגר 11 בתל אביב, בהובלת אוהד נהרין ואנשי להקת המחול בת שבע. באירוע השתתפו כ-700 אישה ואיש.

בתקופת הדיווח פעלו באגודה כ-20 מתנדבות ומתנדבים, מהם 9 בפניות הציבור, 10 נוספות/ים באופן קבוע לאורך זמן או לתקופה קצובה (סיוע במחקר משפטי, במחלקת חינוך, בפניות הציבור ובקשר עם חברי האגודה, קשר עם משפחות של ילדי מהגרים), ואחד לפרויקטים חד-פעמיים (צילום אירועים).